

SOSYOLOGCA

OCAK-ARALIK 2017

CİLT:7 SAYI:13-14

ISSN: 2146-5207

EDEBİYATTA OTORİTE, BASKI VE KAPATILMA HALLERİ: YILDIRIM BÖLGE KADINLAR KOĞUŞU

Gizem ASLAN

Özet: Edebiyat, kişisel yaratıcılıkla ilgili olsa da ele aldığı konu ve sorunlar toplumsal olaylardan ve toplumdan etkilenir. Buna göre sanatçı toplumlardaki çelişkileri ve düzensizlikleri ele alır ve buna dayalı bir edebi söylem oluşturur. Edebi romanlarda toplumsal ilişkilerin ve çelişkilerin varlığı bize edebiyatın ve sosyolojinin dinamizmini sunar. Bu çalışma, Sevgi Soysal'ın 'Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu' adlı romanını ele alarak sosyoloji hakkında değerlendirmelerde bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sevgi Soysal, 'Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu', Edebiyat, Sosyoloji.

AUTHORITY, PRESSURE AND CLOSURE IN LITERATURE: YILDIRIM AREA WOMEN'S WARD

Gizem ASLAN

Abstract: Even though literature is related to personal creativity, the issues and problems it deals with are affected by social events and society. Accordingly, the artist deals with the contradictions and irregularities in societies and creates a literary discourse based on this. The presence of social relations and contradictions in literary novels offers us the dynamism of literature and sociology. This study will make evaluations about sociology by addressing Sevgi Soysal's novel named 'Yıldırım Area Women's Ward'.

Keywords: Sevgi Soysal, Yıldırım Area Women's Ward, Literature, Sociology.

EDEBİYATTA OTORİTE, BASKI VE KAPATILMA HALLERİ: YILDIRIM BÖLGE KADINLAR KOĞUŞU

Gizem ASLAN

Sosyoloji toplum sorun ve çözümleri üzerinde bir bilinçlenme biçimidir. Edebiyat ile bu yönüyle belli bir ilişki içindedir. Edebiyat kişisel yaratıcılıkla ilişkili olsa bile sonuçta ele aldığı konu ve sorunlar toplum olaylarından, toplumdaki etkilenmektedir. Buna bağlı olarak sanatçı toplumlardaki çelişki ve düzensizlikleri ele almakta ve bunun üzerinden yazınsal bir söylem oluşturmaktadır. Buradan hareketle sosyoloji ve edebiyatın birbirlerini etkileyerek birlikte ortak konularından söz etmek veya birbirlerinin getirdiği bilgilerden yararlanmaları mümkün olmaktadır. Toplum ilişkisi ve çelişkilerinin edebi nitelik taşıyan romanların içerisinde bulunması edebiyat ve sosyolojinin dinamiklerini bizlere sunmaktadır. Biz Sevgi Soysal'ın *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* romanını ele alarak sosyoloji ile ilgili belli değerlendirmeler yapmak amacındayız. Cezaevindeki mahkumların yaşamları ve cezaevi içerisinde yaşadıkları bizim görmediğimiz "sessiz" bir alandır. Özellikle siyasi mahkumların durumları bu açıdan daha ilgi çekicidir. Romanda kişisel hem cezaevlerini belli bir yönüyle tanımamıza, hem de siyasetin cezaevinde görünüş biçimleri üzerinde söz söylememize izin vermektedir. Bu nedenle çalışmamızda hem Türk edebiyatı içinde önemli bir yeri olan hem de cezaevinde bulunmuş bir birey olan Sevgi Soysal'ın *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* kitabı üzerine bir değerlendirmede bulunmanın uygun olacağı görüşündeyiz. Amacım sonuçta siyasi görüşleri nedeniyle "dışlanan" veya "kapatılan" cezaevindeki kadın mahkumların yaşamlarına değinmek ve aynı zamanda dönemin politik koşulları ile bunun bir uzantısı olan cezaevi içerisindeki yönetim mekanizmalarını ve işleyişi tanımak olarak belirlendi.

12 Mart 1971 askeri darbesiyle birlikte hükümete fiili olarak el konulduktan sonra Sevgi Soysal komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yargının karşısına çıkarılmıştır. *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* Sevgi Soysal'ın cezaevinde yaşadıklarını kaleme aldığı günlüğünden oluşmuş bir anı romanıdır. Soysal, kitabında içinde bulunduğu dönemin politik sorunlarını ve cezaevi

koşullarında kadın arkadaşlarıyla olan ilişkilerini aktarmıştır. Bu anlamda Soysal hem bir sistem eleştirisinde hem de bu sistem içerisindeki militarizmden kaynaklanan otorite ve baskı rejiminin eleştirisinde bulunmuştur. Bu yönüyle Sevgi Soysal'ın *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'nu okurken anti-militarist bir direniş yanında bunun yine cezaevinin sınırladığı gündelik yaşam pratiğine yansıtış biçimlerini göstermiş olacağız.

Sevgi Soysal'ı ölümünden kırk bir yıl geçmesine rağmen, gerek hayat hikayesinden yola çıkarak eserlerini yaratması, gerekse eserlerinin içerisindeki olay örgülerinden ve yarattığı karakterlerden yola çıkarak anlayabilmek önemini korumaktadır. Bunun için önce kendi yaşam öyküsünü vermek istiyoruz. Annesi Almanya asıllı olan Sevgi Soysal, 1966 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Ankara Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji bölümü mezunu olmuştur. Ardından 1957-1958 yıllarında Almanya'da Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini almıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Alman Büyükelçiliği'nde çalışır ve daha sonra TRT'ye program uzmanı olarak girer. 1965 yılıyla birlikte Soysal yazın hayatına girmekte kararlı gözükmektedir.¹

Sevgi Soysal'ın ilk yazıları ve öyküleri *Dost, Yelken, Ataç* gibi edebiyat dergilerinde yayımlanmıştır. Yazmaya başlama hikayesini ise şöyle anlatır: "Çok bayağı, basit bir nedenle sekiz yaşında şiir yazmaya başladım. Annem hep evdeydi, ev işlerini bitirmeyi sevmezdi, hep dalgındı, bir yandan çalışır, bir yandan kendi kendine bir şeyler mırıldanarak hece sayardı. Her ihtiyacı mı yerine getiren, ama boş gözlerle bana bakan annemin ilgisini çekmek bir, babama duyduğum kıskançlık iki -çünkü öyle kendi kendine konuşur gibi babama aşk şiirleri yazardı annem- şiir yazma düşüncesine getirdi beni. Ne var ki işe can sıkıcı akrabalar da karıştı. Olduk olmadık yerde bana şiir okutturmaya başladılar. Benim şairliğim(!) de başladığı gibi hızla bitti. Herkesin yazmaya heves duyabileceği ilk genç yıllarımda yazar olmayı aklımdan bile geçirmedi. Müzik, plastik sanatlar, sporlar ilgiliydim daha çok. Arkeoloji tahsil ettim. Evlendim. Çocuk sahibi oldum. Bundan sonra, 25 yaşlarındaydım o zamanlar, musluğumun lastiği bozulmuştu sanırım, yazmaya başladım. Bugüne kadar da sık sık vazgeçmeli diye düşündüm."² Sevgi Soysal'ın bu söyleşi bizlere onun yazın hayatı hakkında alt metinler vermektedir.

Sevgi Soysal'ın ilk öykü kitabı olan "*Tutkulu Perçem*" 1962 yılında yayınlanır. Kitap 13 öyküden oluşmaktadır. *Tutkulu Perçem*'de kadınlığı ele alan bir dünya görüşünü kendini göstermektedir. Fakat ilk öykü deneyimi arasında sayıldığı için ikinci öykü kitabı olan "*Tante Rosa*" daha feminen diyebileceğimiz ayakları yere basan kadın tipini bizlere sunmaktadır. 1976'yla

¹ Mümtaz İdil, *Bir Sevgi'nin Öyküsü*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s. 7.

² Mümtaz İdil, a.g.e., s. 7-8.

birlikte *Barış* Adlı Çocuk öyküsü yayımlanmıştır. *Tante Rosa*'dan 12 Mart dönemine kadar olan dönemi anlatan bu öykü okurlara, 12 Mart öncesinin Türkiye'sini anlatmaktadır. Aynı zaman da Soysal, *Tante Rosa*'yı teyzesi Rosel'in hayatından ve kişiliğinden yola çıkarak okuyuculara aktarmıştır. Sevgi Soysal'ın eserleri dönemin akımı olan bireyin tedirginliğini anlatan "yeni gerçekçi" edebiyat çizgisinde seyretmektedir.³ 1970'te *Yürümek* adlı ilk romanı yayımlanmıştır. Aynı zaman da başarıyı Soysal bu romanıyla TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü alarak edebiyat sahnesinde kendisini göstermiştir. Fakat 12 Mart sonrası bu roman "müstehcenlik" iddiası taşıdığı için toplatılmıştır. 1973 yılında *Yeni Şehir'de Bir Öğle Vakti*, 1975'te ise *Şafak* adlı romanı yayımlanmıştır. Ölümünden sonra ise *Hoşgeldin Ölüm* isimli anı romanı yazın hayatına girmiştir. *Bakmak* kitabı ise Sevgi Soysal'ın Politika gazetesinde çıkan günlük yazılarından seçilerek hazırlanmıştır. *Bakmak*, 12 Mart sonrası anlayabilmek için okunması gereken bir kitaptır. Baskıya, haksızlığa ve dönemin artan faşizmine karşı Soysal'ın mücadeleci tavrı yazılarına yansımıştır. Yine 1976 yılında *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* adlı anı romanı *Politika* gazetesinde tefrika olarak yayımlanmıştır.⁴

12 Mart 1971 yılındaki askeri darbeye içeri alınan Soysal roman içerisinde aynı koğuştaki koğuş arkadaşlarıyla olan ilişkilerini, yine aynı şekilde cezaevinde bulunan kamu çalışanlarıyla olan ilişkilerini ve bir yandan da dışarıdaki özel ilişkilerini bu romanda ele almaktadır. Dolayısıyla ilk olarak 12 Mart'taki darbeyi tetikleyen ve çoğu aydın kesimin içeri alınmasına neden olan askeri darbenin alt konularına nedenleriyle birlikte bakmak ve bu şekilde Soysal'ın *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'nu dönemde yaşanan olayları baz alarak baskı, otorite ve kapatılma durumlarına bakmak konumuz açısından önem taşımaktadır.

12 Mart 1971 Muhtırası 1961 Anayasası'nın yeni oluşan ihtiyaçlara cevap oluşturmaması sonucu yapılmış bir askeri darbedir. Her darbe gibi kendinden sonra yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. 1971'de yapılan askeri darbe "demokrasi" talebinin aksine otoriter bir yönetimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Muhtırada öne çıkan bahne ve amaç Atatürkçü bir anlayışla demokrasinin yerine oturtulması olarak tanıtılmıştır. Bu askeri darbe ilk başlangıçta 1960 darbesi gibi anlaşılabilir olsa da muhtıranın amacının farklı olduğu gören sol gruplar, demokratlar desteklerini çekmişlerdir. Bunun nedeni, radikal sol örgütlere karşı "balyoz" olarak tabir edilen sert önlemlerin alınması, sendika toplantıları ve gençlik örgütlerinin yasaklanması, aydınlarının tutuklanması gibi girişimlerdir. 12 Mart rejiminin başlangıçta tüm yetkinlikleriyle bir darbe olarak görülmemesi tartışmalarının nedenleri

³ Mümtaz İdil, a.g.e.

⁴ Mümtaz İdil, a.g.e.

arasında askeri yapılanmanın meclisi dağıtmamış ve siyasal partileri kapatmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat bu durum demokrasinin yeniden oluşturulması veya dengelenmesi olarak değil askeri elitlerin istedikleri şekilde bir yönetimin yeniden yapılandırılması olarak da değerlendirilmiştir. Darbe ilk olarak AP hükümetine ve Süleyman Demirel'e yapılmış olarak görülüyordu. Fakat bu darbenin zamanla Kemalist-sola yönelik olduğu ortaya çıkmıştır. 12 Mart'ın bir başka yönelimi 1961 Anayasası'ndaki liberal hareketlere ve ilklere yöneliktir. Dolayısıyla ordunun vesayeti sistemin yeni koşullara uygun olarak yeniden restore edilmesine ve askeri yönetimin lehine bir duruma döndürülmüştür. 12 Mart dönemini deneyimlemiş olan Sevgi Soysal bunu romanında kendi açısından değerlendirmiş ve *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* adlı anı çalışmasına yansıtmıştır.

12 Mart'ın darbesini anlamak, kapatılma, baskı ve otoritenin biçimi açısından *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* bizlere belli bir yönüyle, en azından yazarın bakış açısından dönemin bilgisini sunmaktadır. Bunun ötesine de geçmek mümkündür. Suçun cezası önce kapatılmadır. Ceza yasası, otorite, kolluk güçleri, mahkemeler, hapishaneler bunun birer araçları olarak uygulamada geçerlilik ve meşruluk kazanmaktadır. Kapatılma bir anlamda topluma "veba" salgınını yayanları tecrit etme ve bedeni kapatma olarak gerçekleşmektedir. Baskı, otorite ve infaz Orta Çağ'da mahkumların meydanlarda sergilenmeleri ve idamlarıyla gerçekleşmekteydi. Foucault'a göre infazın bürokrasinin içerisine yerleşmesiyle birlikte adalet mekanizması infazı gerçekleştirenlerin acımasızlığını perde arkasında bırakmış oldu.⁵ İnfaz edilenler suçlu, infazı gerçekleştiren erk ise "ıslah edici" olarak görülmeye başlandı. Dolayısıyla *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* bizlere "adalet" mekanizmasını ve içerisindeki dinamikleri bizlere sunmaktadır.

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu romanının Sevgi Soysal'ın günlüklerinden yola çıkarak edebiyata kazandırılması dönemin sosyal ve politik detayları hakkında bizlere bilgiler sunmaktadır. Ne yazık ki dönemin politik çalkantılarından aynı zamanda Sevgi Soysal'da payını almıştır. Roman da özellikle vurgu yapılan yer fişlemelerin tutuklu ve tutuklu aileleri üzerine yapılması bir yana toplum içerisindeki yurttaşların birbirlerini ihbar etmeleri ve bu ihbarların hepsinin sebebinin asılsız iddialar olduğu yönündedir. Dolayısıyla darbenin en önemli etkisi, suçlamaların asılsız olsa da olmasa da darbecilerin bu ihbarlardan yola çıkmış olmalarıdır. İktidar erkini toplumu kutuplaştırarak sağlamaya çalışmaktadır. Askeri otorite, toplumun her katmanına kadar inmiş ve kapatılmalar artmıştır. Ordu yönetimine karşı "kuraldışı" bir tavır hem kapatılmaya sebep olmakta hem de yasaklamaların cezaevi yapılanması içerisinde de sürdürülmesine neden olmaktadır.

⁵ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1992, s. 11.

12 Mart'ı militarizmin hüküm sürdüğü bir dönem olarak adlandırmak aynı zaman da bürokrasinin de bu militer yapılanma içerisindeki rolü roman içerisinde çokça değinilen bir konudur. Fakat burada tartışılması gereken olgu, demokrasiyi "dengeleme" niyetiyle iktidara gelen "ordu hükümeti"nin bunun tam aksine bir yol izlemesidir. Dönemde yapılan ev aramaları, telefon dinlemeleri ve komşular tarafından gerçekleştirilen ihbarlar ve bunlarında ötesinde "işkence" mekanizmasının askeri erk tarafından uygulanması, bahsedilen "dengeleme" politikasının tam tersi bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başıboşluğun, keyfiliğin en çarpıcı biçimi işkencedir. Bu anlamda Sevgi Soysal romanında işkence üzerine şunları dile getirmektedir: "Aranmak, tutuklanmak sözcüklerine bir de "işkence" sözcüğü eklenmişti çünkü. Çünkü hep korkunç şeylerin sözü ediliyor, çünkü korkunç şeyler bilinmedikçe korkunçlaşıyorlardı."⁶ Bu satırlardan yola çıkarak Soysal zaten bir "korku" iktidarının prototipini hem deneyimlemiş hem de okuyucuya bu duyguyu aktarmıştır.

Elbette korkunun başka yönleri de vardır. Bu korku iktidarının meşruiyeti, mahkumlara yapılan işkencelerle, infazlarla ve içeri alınma korkusuyla gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra otoritenin hiyerarşik bir yapısı bulunmaktadır. Bu yapı içerisinde üst tabakadan olan mahkumlarla –bunların içerisinde milletvekili eşleri ve daha üst tabakadan olan insanların eşleri de var- gazeteci, yazar ve sol radikal gruba mensup öğrenciler arasında da bir ayırmadan bahsetmek mümkündür. Üst sınıfa mensup bir kimsenin eşinin farklı hücrelerde tutulması bu astlık üstlük ilişkisinin var olduğunu göstermektedir. Aynı zaman da baskı ve otoritenin 1971 sonrası artmasıyla birlikte siyasi mahkumlar diğer mahkumlardan tecrit edilmiştir. Dolayısıyla bir "sterilize" işlemi otoritenin yaptırımları arasında yer almaktadır. Fakat örgütlenmelerin kulaktan kulağa dolaşmasıyla birlikte mahkumlar arasında bir direniş mekanizması olarak açlık grevleri dönemin önemli politik direnişleri arasında yayılmıştır. Dolayısıyla tüm bunları göz önünde bulundurarak iktidara gelen askeri elitin yanı sıra toplum içerisinde hatta cezaevi içerisinde de tabakalaşmanın örneklerini görmek mümkündür.

Sevgi Soysal'ın baskı, kapatılma, şiddet, kapatılma olayına karşı yaklaşımının özgünlüğü *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* romanında ironik bir anlatım biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine ait bir mizah dili roman içerisinde kendisini hissettirmektedir. İroni, mizah baskı, otorite ve şiddete karşı dolaylı bir karşı koyma, savunma veya savuşturma biçimidir. En azından kapatılmaya ve zorluklara karşı bilinç aracılığı ile bir direnişi, isyanı belirtmektedir. Soysal kendi mizahı *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*'nda da olduğu gibi kendi yaşamı içerisinde de bir direniş mekanizması olarak kul-

⁶ Sevgi Soysal, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 76.

lanmaktadır. Bu anlamda kitap, mizahi dili ve “aykırı” roman dili açısından karşımıza çıkan önemli bir dönem romanıdır.

Soysal, cezaevine girdiği ilk dönemde yani 12 Mart’ın henüz başlarında koğuş içerisindeki ortamı ve cezaevi yönetim sistemini ileriki dönemlere nazaran daha pasif bir dönem olarak tanımlamıştır. Fakat özellikle 1972 ilkbaharından sonra cezaevi yönetimi içerisinde otorite ve işkence yöntemleri artmıştır. Baskınlar, işkenceler -bu işkenceler içerisinde elektrik verme, coplama ve falakaya yatırmada mevcut- ve ev aramaları yönetim tarafından daha sıkı tutulmuştur. Mahir Çayan ve arkadaşlarının cezaevinden kaçışlarından sonra ölüm haberlerinin gelmesi üzerine koğuş içerisindeki direniş mekanizmaları da farklılaşmaya başlamıştır. Askeri otoritenin baskısı arttıkça mahkumların avukatlarıyla olan görüşmelerinin birebir yapılmasına izin verilmemiştir. Dolayısıyla hukuksuzluk koğuş içerisinde de devam eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Koğuştaki kadın mahkumlar sürekli kontrol edilmekte, günde üç kez sayıma tabi tutulmaktadır. Disiplin mekanizması üstlerden astlara kadar inmeyi başarmıştır. Buna bağlı olarak askeri düzen hem koğuşların içerisine kadar girmiş hem de mahkumları “hizaya sokma” pratiklerine dönüştürülmüştür.

Cezaevi içindeki kadın mahkumlar direniş mekanizmalarını marşlar söyleyerek ve üstler tarafından verilen emirleri kendi aralarında oluşturdukları daha katı kurallar koyarak gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla otorite ve baskıya karşı geliştirmiş oldukları bu mekanizma kendi otoritelerini cezaevi otoritesine dayatma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle Kızıldere katliamından sonra koğuş içerisinde kalabalıklaşma söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak koğuş içerisinde gruplaşmalar ortaya çıkmıştır. Bu gruplaşmalar “ölüsü olanlar” ve “olmayanlar” şeklinde grupların oluşmasına olanak tanımıştır. Fakat bu tür fraksiyonlar cezaevi yönetimine yansıtılmamıştır. Otoritenin bu fraksiyonları farketmesi, cezaevi içerisindeki bölünmelerden yararlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla dışarıya karşı geliştirdikleri savunma ve savuşturma biçimleri mahkumların ailelerinden gelen mektupları alamamalarına, hamama gönderilmemelerine, mahkemeye doğrudan dilekçe gönderememelerine ve daha birçok yasaklama mekanizmalarının geliştirilmesine neden olmuştur. Bir başka mesele ise mahkumların içinde buldukları koğuşların alt yapı sorunlarıdır. Bu sorunlar arasında koğuş içerisindeki mahkum sayılarının artması ve bundan kaynaklı tertip ve düzen sorunlarının oluşmasıdır. Aynı zaman da mahkumların bazılarında bulunan kronik hastalıkların cezaevi yönetimi tarafından tedaviye yönlendirilmemesi otoritenin bir tür infaz biçimleri arasındadır.

Askeri erkin içerisindeki dinamizm ve rütbeleşme biçimleri koğuşların içerisine de dayatılmıştır. Söz gelimi, mahkumlara “er statüsü” verilmesi, üstler karşısında hazırola geçilmesi gibi farklı mekanizmaların oluşmasına

neden olmuştur. Dolayısıyla bu erk, baskının bedenlerde vücut bulmasına ve kapatılmanın daha da ötesinde infaz ve işkence gibi direnişi pasifize eden eylemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sevgi Soysal'ın koğuş sözcüsü olarak seçilmesi, gardiyanlarla koğuştaki mahkumların bağlantıları olmuştur. Böyle bir duruma başvurularıyla birlikte gardiyanlarla mahkumlar arasındaki zıtlıkların önüne geçilmiştir. Özellikle gardiyanlarla koğuştaki kadınlar arasındaki diyaloglar roman içerisinde en dikkat çeken diyaloglar arasındadır. Buna bağlı olarak kadınlar savuşturma biçimleri ve tavır alışlarını cezaevi sisteminin içinde bulunduğu militarist sisteme göre oluşturmuşlardır.

Tüm bunlara bağlı olarak 12 Mart'ın faşizmi, ilk olarak otoriteyi daha sonra kapatılmayı ve daha sonra da baskıyı farklı metotlarla topluma yaşatmıştır. Bu zincirleme bağdan herhangi birinin bir direnişle karşı karşıya gelmesi siyasi erkin aleyhine bir durumdur. Dolayısıyla 12 Mart sadece *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* ve dönemdeki aydınlar için değil, aynı zamanda tüm toplumun otorite ve baskı rejiminden pay almasına neden olmuş tarihi kara bir lekemizdir.

Kaynakça

- Foucault, Michel, *Hapishanenin Doğuşu*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1992.
İdil, Mümtaz, *Bir Sevgi'nin Öyküsü*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
Kayalı, Kurtuluş, *Ordu ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
Soysal, Sevgi, *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
Weber, Max, *Bürokrasi ve Otorite*, Adres Yayınları, Ankara, 2012.